

Видоје Голубовић, Предраг Павловић, Новица Пешић.
Милунка Савић – витез Карађорђеове звезде и Легије части.
 Београд – Нови Сад: Удружење ратних добровољаца 1912–1918,
 њихових потомака и поштовалаца, Радиодифузна установа
 Радио Телевизија Србије, Прометеј, 2015, 270.

Наредник Милунка Савић је најодликванија жена - ратник у историји српских и југословенских оружаних снага. Од мноштва одликовања која је добила за своје учешће у балканским и Првом светском рату (1912–1918. године) свакако су најзначајније српска Карађорђеова звезда и француска одликовања Легија части и Ратни крст са златном палмом. Сам лик Милунке Савић је необичан а додатно га истиче то што је била жена у првим борбеним редовима у време када им то није било дозвољавано не само у Србији већ ни у другим државама у Европи и свету. Због тога су историчари Видоје Голубовић (научни сарадник у Институту за међународну политику и привреду у Београду и председник Удружења ратних добровољаца 1912–1918, њихових потомака и поштовалаца) и Предраг Павловић (пуковник ЈНА у пензији, дугогодишњи предавач националне и војне историје на Војној академији у Београду, некадашњи начелник Катедре за војну историју у Центру високих војних школа ЈНА, професор на Факултету народне одбране на Катедри за историју и сарадник и предавач по позиву на другим факултетима у Србији) и новинар и публициста Новица Пешић, 2015. године, објавили књигу под насловом *Милунка Савић – витез Карађорђеове звезде и Легије части* у којој су обрадили лик и дело ове занимљиве личности.

При писању ове књиге аутори су користили разну литературу и изворе. Користили су документе из Архива Југославије и Војног архива, као и периодичку, односно чланке и фељтоне из новина и часописа: *Политика* (од којих се посебно издваја чланак од 22. јула/4. августа 1914. под насловом „Душан Ђоновић – прва жртва у нашем Великом рату“), *Напред* (српски лист који је излазио у Бизерти (Тунис) у периоду од 1916. до 1918. године), *Дуга*, *Вечерње новости*, *Политика ЕКСПРЕС*, *Блиц* и др.

Дело почиње предговором академика Владимира Стојанчевића под насловом *Родољубље Милунке Савић*. После предговора долази увод тројице аутора који се зове *Државна почаст Милунки Савић*. Након тога, следи главни део књиге који је подељен на три целине: *Са пашњака до српског јунака*, *Галерија фотографија* и *Пер-*

сонални досије. Срж књиге је прва целина (*Са пашњака до српског јунака*) која садржи текст подељен на седам поглавља.

Прво поглавље (Милунка – по милости породице) говори о рођењу и детињству Милунке Савић, њеном одласку у рат и ратовању током балканских ратова 1912–1913. године, као и о њеним сећањима на њих. Наредно, друго поглавље (Ратница „Гвозедног пука“) бави се њеним ратовањем у Београду током 1914. и учешћем у биткама на Церу, Дрини и Колубари и тиме како је постала командир бомбашког одељења. О учешћу Милунке Савић у одбрани Београда 1915. и повлачењу кроз Албанију до Крфа говори се у трећем поглављу (Милунка брани Београд 1915. године). Успомене са Крфа и Вида и сећања на њено учешће у борбама на Солунском фронту аутори су обрадили у четвртом поглављу (У борбама на Солунском фронту). Пето поглавље (Јуриш за ослобођење отаџбине) описује пробој Солунског фронта, ослобођење Србије у јесен 1918. и разна одликовања које је Милунка Савић добијала у току свог ратовања. Шесто поглавље, Живот у ослобођеној Србији, односи се на живот Милунке Савић по завршетку Првог светског рата и читаоцима представља не баш сасвим поштен однос власти Краљевине СХС/Југославије према њој. У овом поглављу је представљен и њен живот током Другог светског рата и њено помагање партизанског покрета отпора. Последње, седмо поглавље (Дани поноса, сећања и туге) представља нам Милункин живот након Другог светског рата и однос власти СФР Југославије према њој. Наиме, ни тада Милунка Савић није добијала ни изблиза довољну помоћ и пажњу спрам свог херојства и ратних заслуга мада је, 1970. године, залагањем власти града Београда и његовог градоначелника Бранка Пешића коначно стамбено збринута. Даље се говори и о Милункиној смрти 5. октобра 1973, њеној сахрани, успоменама њених потомака, подизању споменику њој у част у Јошаничкој Бањи код Рашке у јесен 1995. и државној сахрани, у јесен 2013. године, када је из породичне гробнице на Новом гробљу у Београду пренета у Алеју великана.

Друга целина књиге, *Галерија фотографија*, садржи низ црно-белих фотографија које илуструју живот ове храбре жене и подељене су у више подцелина: Ратник, бомбаш, јуришник; Са ратним друговима на свечаностима; Супруга, мајка, добротворка и Са породицом у разним приликама. Трећа целина књиге, *Персонални досије*, такође садржи низ фотографија али су то, овај пут, фотографије различитих докумената који се односе на Милунку Савић а налазе се у Архиву Југославије и Војном архиву.

Књига на пријемчив и прегледан начин читаоцима предста-

вља лик, дело и животни пут ове храбре ратнице. Важно је да напоменемо да она, на неки начин, представља наставак и дораду књиге *Добровољка Милунка Савић, српска хероина* коју су 2013. написали исти аутори. И ово дело, као и оно претходно из 2013, наставља да приказује стварну Милунку Савић (а не ону митску коју су, понекад ненамерно, стварали новинари претерујући и искривљујући историјску истину) и тим пре је вредније јер, како је у свом делу о Марку Краљевићу писао Марко Алексић, магистар средњовековне археологије и кустос Народног музеја у Београду, кога ћемо овом приликом слободније интерпретирати, живот неке историјске личности је често пуно занимљивији и садржајнији у стварности него у неком епу или легенди који говоре и певају о њој.

Књига је одлично технички опремљена тако да се, поред оних у другом и трећем делу, и у првом делу књиге налази велики број црно-белих фотографија. Објавили су је, у оквиру едиције *Србија 1914–1918*, Удружење ратних добровољаца 1912–1918, њихових потомака и поштовалаца из Београда, Радиодифузна установа Радио Телевизија Србије и Издавачка кућа „Прометеј“ из Новог Сада а њено објављивање је помогло Министарство културе и информисања Републике Србије.

Никола ТОШИЋ МАЛЕШЕВИЋ